Danskernes Historie Online
Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliserings-projekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskernes Bibliotek: https://slaegtsbibliotek.dk
Danske Slægtsforskere: https://slaegt.dk

PRØVEN

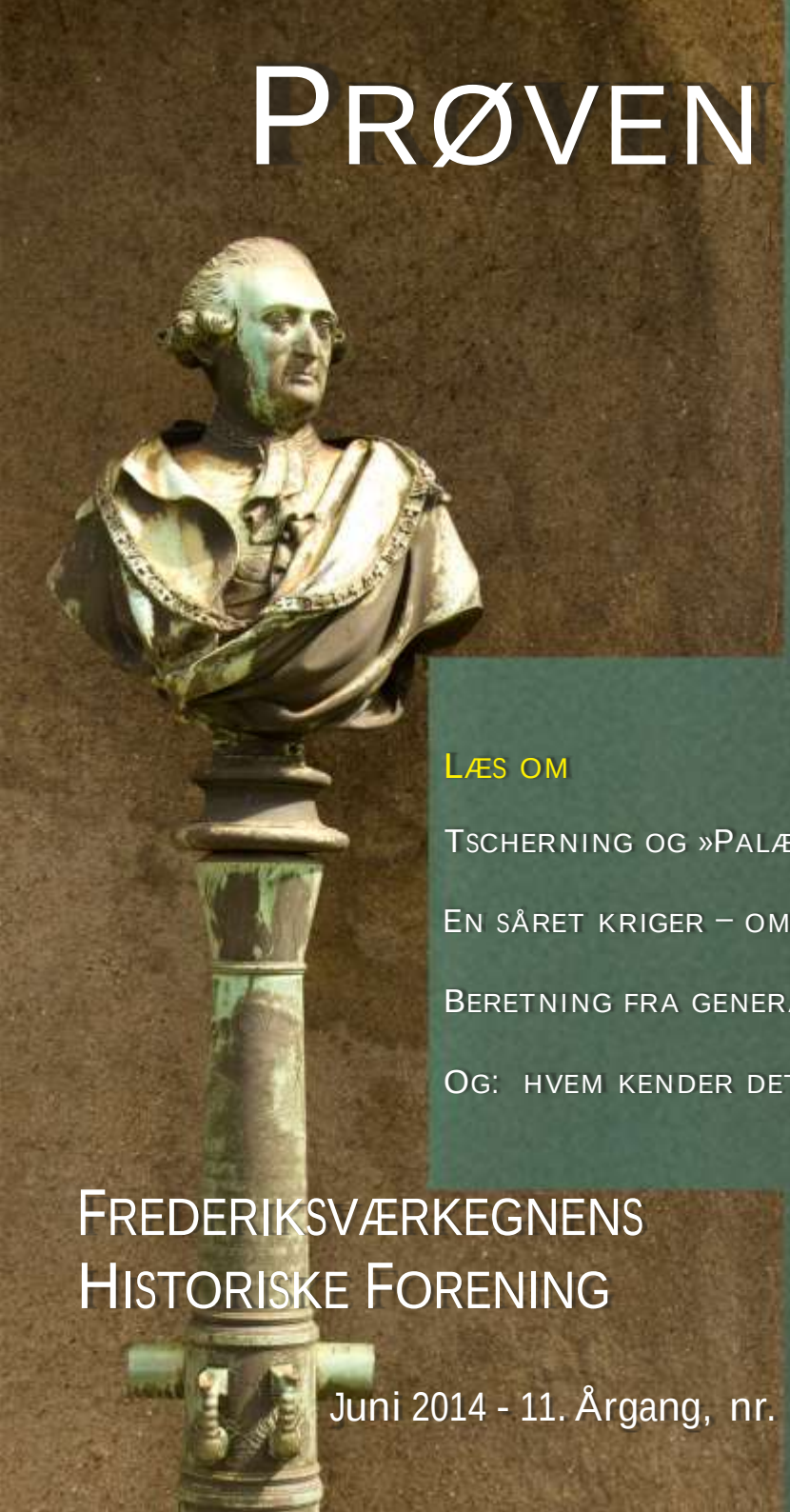

LÆS OM

TSCHERNING OG »PALÆET«

EN SÅRET KRIGER – OM 1864

BERETNING FRA GENERALFORSAMLINGEN

OG: HVEM KENDER DETTE MOTIV?

FREDERIKSVÆRKEGNENS HISTORISKE FORENING

Juni 2014 - 11. Årgang, nr. 43

Foreningen

Formand
Bengt Sørensen
Magnesvej 4
3370 Melby
tlf. 47 92 38 44
bengts@mail.dk

Sekretær
Christina Ax
Hillerødvej 112
3300 Frederiksværk
tlf. 47 77 26 54
fhf@mailme.dk

Elsebeth Nygaard
Kæruldvej 16
3300 Frederiksværk
tlf. 47 72 17 12
eny.kregme@gmail.com

Næstformand
Jørgen Lassen
Nørregade 33
3300 Frederiksværk
Tlf. 30 12 55 20
mail@jlassen.dk

Redaktør af *Prøven*
Jørgen Tved
Smedebakken 16
3300 Frederiksværk
tlf. 47 77 00 23
tved@email.dk

Jytte Bloch-Kelsen
Lynghøjvej 24
3390 Hundested
Tlf. 45 81 96 95
jytte-bloch-kelsen@privat.dk

Kasserer
Carl Jensen
St. Havelsevej 92
3310 Ølsted
tlf. 47 74 93 35

Peter Ahlburg
Karlsgavevej 48
3300 Frederiksværk
tlf. 47 77 01 46
mc_allemann@yahoo.dk

Erik Kragh
Gl. Møllevej 7
3300 Frederiksværk
Holth.Kragh@outlook.com

Medhjælper for bestyrelse
Jan Larsen
Astersvej 8
3310 Ølsted
jplarsen2@hotmail.com

Kontingent

Personligt medlemskab: 125,- kr.
Husstandsmedlemskab: 200,- kr.
Firmaer og institutioner: 500,- kr.
Firmaer (under 6 ansatte): 250,- kr.

Det er nemmest for foreningen, hvis man indbetaler via netbank:
Reg.nr. 1551 kontonr. 3572519309
i Danske Bank.
Husk at anføre navn og adresse på indbetaler!

Redaktionen

Jørgen Tved (ansvarshavende), Christina Ax, Axel Hvidtfeldt, Jørgen Lassen, Jytte Bloch-Kelsen, Erik Kragh, Jan Larsen.
Layout: Torsten Møller Madsen
Tryk: G L Tryck, oplag 450
ISSN: 1604-0678. Titel: Prøven
Foreningens e-mail: *fhf@mailme.dk*
Hjemmeside: www.frvhistorie.dk

Stof til næste nummer af Prøven bedes indsendt snarest. Vi tager forbehold for indsendte læserindlæg, som ikke nødvendigvis er udtryk for foreningens holdning.

I dette nummer

Siden sidst - og fremover side 4

OG FORMANDENS BERETNING VED GENERALFORSAMLINGEN

Vi bringer en efterlysning på side 7

TILSANDET TØRVEMOSE. MEN HVOR?

Tscherning side 8

PALÆ, POLITIK OG PROTEST

En såret kriger side 18

... EN VETERAN FRA 1864 BERETTER

Halsnæs Kunstmuseum side 21

ENDNU ET LOKALT INITIATIV

Foreningens arrangementer sommer og efterår side 22

Siden sidst - og fremover

Formanden har ordet

Generalforsamlingen med 55-60 fremmødte var en glædelig oplevelse, hvor et nyt medlem blev valgt, *Erik Kragh*, der har vist foreningen stor interesse igennem tiden. *Jan Per Larsen* er også indtrådt i bestyrelsen, og hermed har denne fået sænket gennemsnitsalderen og jeg tror, at vi hermed har fået styrket bestyrelsen. *Ingrid Nielsen* trådte pga. sygdom ud af bestyrelsen efter 7 års virke, vi takker hende for indsatsen og interessen i de år.

Efter generalforsamlingen var der foredrag om Hesselø med *Søren Jessen*, her stødte yderligere 55 personer til.

Traditionen den 4. maj ved mindestenene for de lokale modstandsfolk under 2. Verdenskrig er et lille, men væsentlig arrangement for vor forening. Her markerer vi en betydningsfuld dag i vort lands historie. Der var 18 fremmødte og *Jørgen Tved* holdt talen.

Den 7. maj holdt lektor *Jakob Sørensen* foredrag for de 60 fremmødte om de danske søfolks indsats under 2. verdenskrig i allieret tjeneste. Nu for fjerde gang holdt Jakob et meget fyldestgørende og spændende foredrag, tak for det!

Og den 13. maj mødtes 25 medlemmer ved kirken i Tibirke og her fik vi et foredrag om sandflugten i Nordsjælland samt om kunstnerkolonien i området. Herefter gik vi en lidt anstrengende, men også smuk og flot tur i Tibirke bakker, styret af en meget veloplagt *Christian Friis*, der er formand for Vejby-Tibirke Selskabet. Mange af os vil nok gentage turen en dag med godt vejr!

Kampvognen V3 taler vi meget om i bestyrelsen og vi synes, at Halsnæs Kommunes sagsbehandling er uforståelig langsommelig. Tiden går og V3 er jo kun udlånt for et meget kort tidsrum.

Den 14. maj offentliggjordes det i Gjethuset, hvem der vandt arkitektkonkurrencen om fornyelsen af Frederiksværks Historiske centrum med dens kanaler og pladser. Chefarkitekten for det vindende team gav en meget inspirerende visuel præsentation af deres projekt. Det drejer sig ikke om at bygge nye huse og den slags, men om fremdragelse og forbedringer af de allerede eksisterende miljøer og af denne bys specielle træk. Man håber på, at en gavmild fond vil bidrage til økonomien, for gennemførelsen af planen vil give Frederiksværk et løft på Danmarkskortet, så den også internationalt kan få den plads, som den fortjener. Det bliver spændende at se, hvad alle gode kræfter kan udrette sammen.

Historieforeningen vil sammen med Vinderød

bys Grundejerforening forsøge at genstarte Sankt Hansfesten, dog i noget mindre format. Der vil være bål, tale, musik og sang, samt lidt servering. Det vil foregå som det plejer ved Arresødalengen, tæt ved Præstekorset og med den flotte udsigt over Arresø.

Vi går nu i gang med programmet for 2015 og *modtager meget gerne forslag til aktiviteter*!

Vel mødt ved de kommende arrangementer, alle ønskes en rigtig god sommer!

Bengt Sørensen

Formandens beretning
ved generalforsamlingen den 9. april 2014

Vort medlemstal er stabilt med ca. 400 medlemmer. Der kommer en del nye til, men lige så mange forsvinder af naturlige grunde. Vort store fødselsdagsarrangement satte os ganske afgjort mere frem i Frederiksværk og omegns bevidsthed og vi håber, at dette vil afspejle sig i vort medlemstal fremover.

Vor økonomi er rimelig god især pga. det tilskud, som vi modtager fra Kulturelt Samråd til vore arrangementer og det er vi meget taknemmelige for.

Årets helt store arrangement var vor 10 års fødselsdag i Gjethuset, hvor over 100 deltog. Daværende borgmester *Helge Friis*, kulturudvalgsformand *Helle Lunderød* og museumsleder *Frank Allan Rasmussen* holdt glimrende og festlige taler. Arrangementsmæssigt og økonomisk bidrog *Allan Thomsen* fra Metal Nordsjælland og FO Aktivitetspuljen væsentligt. Endnu engang tak for det!

Vi kan være glade for niveauet i vore arrangementer og også deltagerantallet er flot: De seneste 6 foredrag trak tilsammen næsten 500 tilhørere. Udendørsarrangementerne i sommeraftenerne er også godt besøgt, mens busturene er lidt mere problematiske, på det område har vi en del konkurrence. Vi gør, hvad vi kan for at holde prisen nede, men transporten, mad og guidning samt entreer løber op. I år laver vi kun én tur, som vi håber vil blive en succes.

Jørgen Tved er drivende kraft og initiativtager til L A Ring projektet, der i år satte en milepæl med opsætning af mindepladen på huset i Åsebro. Trods silende regn overværede rigtig mange Helge Friis' afsløring af pladen. Der er stadig plads til bidrag til dækningen af udgifterne til dette flotte mindesmærke!

Informationsformidlingen

Foreningen er nu på FaceBook med *Jørgen Lassen* som fødselshjælper. Ikke mindst de

yngre generationer må vi kunne få interesseret ad denne vej, ligesom vi er i gang med at optimere hjemmesiden.

Vort medlemsblad *Prøven* er et flot flagskib, som vi også indholdsmæssigt kan være stolte af. Først gav *Axel Hvidtfeldt* bladet et gevaldigt løft hvad angår udformning og det er siden videreført af *Torsten Møller Madsen*.

Bestyrelsen bringer efterhånden mange af bladene ud med »fodpost«, derved sparer foreningen rigtig meget i porto. Jeg synes vores idé med at bringe artikler med indhold fra foredragene er en vigtig ting. Så kan man få genopfrisket det, man hørte og andre, der ikke kunne komme, kan også få noget viden alligevel. Alt i alt er *Prøven* den største kommunikationskilde til jer medlemmer.

Foreningens udadvendte arbejde

Vi vil stadig være repræsenteret i Industrimuseets bestyrelse, hvad vi netop har fået bekræftet. Dette gør os bedre i stand til at følge med i de lokale forhold og sikrer også et bedre samarbejde med museet.

Jørgen Lassen og undertegnede har deltaget i en følgegruppe ved den nylig afholdte arkitektkonkurrence om bedre markering og ændring af den historiske del af Frederiksværk centrum, et projekt som Realdania er stærkt involveret i. Det har været særdeles interessant og det bliver spændende at se, hvad der kommer til udførelse, for der er mange virkelig gode forslag imellem.

Vi har også deltaget i en gruppe, som skulle se på udpegning af kulturmiljøer i Halsnæs Kommune. Der har været afholdt et møde med 50 forslag og senere endnu et med et godt oplæg af en indkaldt byplanarkitekt, hvor vi efterfølgende beså to steder, Grønnenessegård og Melby. Vejret var desværre særdeles dårligt og det generede arrangementet en del.

Bestyrelsen har jævnligt diskuteret vort behov for et lokale både til møder og til opbevaring af vore effekter. Palæet har været på tale, men en række praktiske problemer gør, at vi nu er i gang med at søge et andet sted. Vor plads i lokalsamfundet kan vel også berettige til det?

Det virker

Foreningen havde for et par år siden et velbesøgt arrangement om kunstneren *Leif Nielsens* relieffer på Pumpestationen ved Kvickly, men desværre var kanalen næsten helt tilgroet med småtræer og vandplanter. Det gjorde vi opmærksom på og se bare: Nu er det hele fint ryddet, så reliefferne fremstår fuldt synlige. En forskønnelse af vor by, rigtig mange tak for det!

Til sidst en stor tak til alle medlemmer for jeres støtten op om vor forening. Også en helhjertet tak til bestyrelsen for jeres arbejde og samarbejde i det forløbne år og også til alle jer andre, ikke mindst Festudvalget, som har hjulpet til på forskellig måde i årets løb.

I håbet om alt godt for vores Historieforening i 2014.

Vi bringer en efterlysning

Hvor er dette billede malet?

Billedets titel er: *Tilsandet tørvemose ved Arrenakke Bakker* og er malet af L A Ring i 1901.

Fotogruppen har nogle måneder været på tur rundt i Halsnæs og identificeret en række steder, hvor Ring har haft sit staffeli opstillet.

Mange steder er opgaven ligetil. Men andre steder er landskabet forandret meget, mest på grund af skovvækst. På billedet er vi nær ved Arrenakke bakke, der ses til venstre fra Helsingevej inden man kører ud i »sandet«s sommerhusområde. Men fra hvilken position er det set? Og hvor kan der have været en tørvemose, der allerede i 1901 var sandet til?

Hvis nogen kendere af lokalområdet kan hjælpe, vil vi være meget taknemmelige.

Et problem ved stedfæstelsen af netop dette billede er desuden, at vi kun kender denne affotografering uden farver. Hvis nogen skulle kende billedets opholdssted – det er i privateje – vil L A Ring projektets deltagere blive meget, meget glade!

Og hvis nogle af læserne ser en flok på fire ret så voksne mænd drage rundt med kunstbøger og tungt kameraudstyr, så er det nok os, *Anders Jensen, Anders Kirkegaard, Jørgen Lassen og Torsten Møller Madsen*.

Tip modtages med stor glæde på telefon 3050 2750 eller på foreningens mail, fhf@mailme.dk

Tscherning
Palæ, politik og protest

Af museumsleder *Frank Allan Rasmussen*

Introduktion

Denne artikel er en bearbejdet og udvidet version af det foredrag, jeg holdt i Frederiksværkegnens Historiske Forening i foråret 2014. Der er ind til videre tale om en skitse, som skal fungere som styringsredskab for de kildestudier, jeg sammen med museumsinspektør *Marie Bach* og to historiestuderende netop er i gang med at foretage i Rigsarkivet. På grund af *Prøvens* sidetal er artiklen delt over to numre af tidsskriftet. Denne første del er hovedsagelig baseret på den eksisterende litteratur samt de foreløbige studier i Rigsarkivet, herunder to manuskripter, hvis ophavsmand, *E. P. Tscherning*, må siges at have været førstehåndsvidne til den periode i Frederiksværks historie, som vi skal høre mere om nedenfor.

De læsere, som primært interesserer sig for selve historien om *Palæet* og dets beboere, kan roligt springe direkte til det næste afsnit. Her vil jeg kort forsøge at redegøre for, hvad det vil sige at arbejde med kilderne og de problemer, der knytter sig hertil. For det første er der tale om et arkiv, som for en by af Frederiksværks størrelse er meget stort. Det er faktisk det største af sin karakter i Rigsarkivet. For det andet gør de skiftende ejerforhold, samt det faktum at administrationen af værket sad i København, det vanskeligt at orientere sig. Endelig er der sket en udskillelse af de tegninger, som oprindelig hørte sammen med selve arkivalierne, hvilket komplicerer den heuristiske proces. Den samlede kildefond består af skøder, bevillinger, resolutioner, kopibøger, journaler, breve, personsager, bestyrelsessager, kontrakter, beregninger, inventarer, overleveringsforretninger, budgetter og regnskaber samt en meget stor mængde sager vedrørende driften af godserne og de tilhørende fæstegårde og huse. Der er således 36 arkivskabe og over 60 arkivserier at gennemgå, hvis man skal danne sig et bare nogenlunde retvisende billede af perioden 1756-1856. Heraf er mange af serierne sammensat af fx brevkopibøger, hvis antal varierer mellem 30 og 100. Det skal dog ikke afskrække nogen fra at give sig i kast med det enestående materiale. Der er til dels tale om jomfruelig mark, idet kun en meget lille del af det store materiale tidligere har været systematisk udnyttet.

Om den eksisterende litteratur er der ikke meget at sige, men det er ikke desto mindre nødvendigt her at give en kortfattet introduktion til det, der allerede er skrevet om Frederiksværk. Hvis man vil læse dybtgående om Frederiksværks fabriks- og industrihistorie er litteraturen temmelig begrænset. Den eksisterende byhistorie blev udgivet i 1920'erne, og der er mærkværdigvis aldrig skrevet en professionel fremstilling af byens ellers spændende historie. Hvis man kan læse gotisk skrift, er den lille samtidige beretning skrevet af en af inspektørerne ved værket, *Peder Falster*, en kildenær og faktamættet beretning. Den skal dog læses med kritiske øjne, idet man ikke kan udelukke, at der er tale om et bestillingsarbej-

de og således et partsindlæg i debatten om, hvorvidt Generalmajoren var sin opgave voksen.

Et letlæst oversigtsværk findes i form af *Carl Christensens* byhistorie, der delvis er baseret på P. Falster samt senere fremstillinger i tidsskrifter, årbøger og topografiske værker. *Egon Eriksen* har skrevet et solidt studie af Frederiksværks industrihistorie frem til jubilæumsåret 1956. Denne bog er gennemillustreret og forsynet med kilde- og litteraturhenvisninger. To år senere bliver Eriksen af Krudtværkets daværende ledelse bedt om at udarbejde en lignende jubilæumspublikation med fokus udelukkende på krudtfremstillingen i Frederiksværk frem til 1958. Der er tale om et grundigt kildebaseret studie, som med sine illustrationer, kildehenvisninger og litteraturliste hæver sig over standard. I 1991 udgav Frederiksværksegnens Museum en fin lille bog om håndværkere og arbejdere i Frederiksværk. Dens styrke er de mange interviews med industriens folk i den gamle industriby fra Krudtværk til Stålværk.

Om den yngre Tscherning er den bedste indføring den af *Tormod Jørgensen* skrevne biografi fra 1938. Forordet lover godt og med de anførte kilder kunne man forledes til at tro, at bogen udgør et autoritativt værk. Det er desværre ikke tilfældet. Jørgensens brug af kilder og især den eksisterende litteratur tåler ikke en nærmere efterprøvning. Her er det stadig Dansk Biografisk Leksikon, man må henvise til.

I denne artikel anvendes formen "på Frederiksværk", og det er et bevidst valg. For der var i perioden frem til 1856 ikke tale om en by i traditionel forstand. Det var en statslig virksomhed, hvis hovedopgave lå i at forsyne den danske hær og flåde med krudt, kugler og kanoner. Først i 1907 får Frederiksværk købstadsstatus.

Fra Bunzlau til Frederiksværk

Som navnet antyder har slægten Tscherning udenlandske rødder. Navnet har familien formentlig taget efter lokaliteten Tschirne i det nuværende Polen. De første efterretninger om slægten stammer helt tilbage fra 1590erne og refererer til en buntmager- og håndværkerslægt. I 1660erne kommer en gren af denne til København, hvor den tæller både vin- og tehandlere samt en del militærpersoner.

I 1767 fødtes *Ejlert Peter Tscherning* som søn af kaptajn ved borgervæbningen i København, Andreas Tscherning. Tscherning blev student i 1783 og studerede både teologi og jura ved Københavns Universitet. Herefter fik han ansættelse som volontør i Generalkommissariatet, hvor han udmærkede sig, for i 1794 at blive udnævnt til premierløjtnant. Han var begærlig efter viden og studerede sprog, filosofi, fysik og matematik samt krigsvidenskab. Samme år blev han kaptajn og inspektør ved kanonstøberiet og de øvrige fabrikker på Frederiksværk.

Den unge mand, der kun var 27 år, da han fik den betydningsfulde post, var to år forinden blevet gift med *Maria Lützow*, datter af den senere viceadmiral Anthon Frederik Lützow[1]. I ægteskabet fødtes seks børn, men kun fire døtre og en søn nåede voksen alder. Tre af pigerne blev traditionen tro gift ind i andre militære familier, mens Sara, den næstyngste, forblev ugift. Sønnen var den tredje i rækken af børn og blev opkaldt Anthon Frederik efter sin morfar.

Det kan undre, at den forholdsvis uerfarne og

unge mand bliver betroet ansvaret for en af landets største statslige virksomheder. Hans baggrund var først og fremmest administrativ og militær. Han havde således ikke, når man ser bort fra hans kendskab til artilleri, nogen formel viden og eller uddannelse inden for fabriksvæsen, herunder produktion af krudt, kugler og kanoner.

hans største fortjenester var udviklingen af de støbte muldfjæle[2]. Med sig bragte Wilson både viden og værktøj og sidst men ikke mindst arbejdere. De sidstnævnte gik til hånde i de øvrige værksteder og var medvirkende til en generel højnelse af den tekniske standard ved værket. Det kan måske overraske, men i

Silhuetklippet viser familien ca. 1809. Fra venstre ses A.P. Tscherning i uniform bærende sin officerssabel, dernæst de tre døtre og med hatten i hånden, så den på dette tidspunkt 14 år gamle Anthon Frederik og yderst til højre husets frue, Marie født Lützow. En rørende detalje er Anthons yngre bror, der nærmest svæver over familien. Han døde i 1805.

Ikke desto mindre skete der i det første tiår under den foretagsomme E. P. Tschernings lederskab en udvidelse af værket, idet han tog initiativ til fremstilling af en række ikke-militære produkter som fx landbrugsredskaber. I 1800 blev den skotske mekaniker, *John Wilson* kaldt til Frederiksværk, hvor han blev leder af et mekanisk værksted, som hovedsagelig producerede landbrugsredskaber. En af

1830'erne var Frederiksværk faktisk landets største producent af støbt plovgods.

De mange nye tiltag foregik dog ikke uden sværdslag. Den selvbevidste Tscherning havde en del stridigheder med administrationen i København, hvor deputeret i Generalkrigskommissariatet, Albert Sebastian Hassler med fast hånd søgte at få det optimale ud af statens

forretninger på Frederiksværk.[3)]

Det kan i dag forekomme mærkværdigt, at ledelsen på denne måde var delt, men eftersom Generalitets- og Kommissariatskollegiet, som det rettelig hed, var hærens og til tider også flådens øverste forvaltningsmyndighed, forekommer det meningsfuldt, idet kollegiet var det øverste organ for krigsetaternes forsyninger og økonomi. Det har derfor næppe været set på med begejstring, at noget af det første Tscherning gik i gang med, var at rydde op efter Generalmajor *Classen*. Naturalielønnen blev afskaffet til fordel for en kontantløn, han indførte et nyt og bedre forsørgelsessystem og udvidede skolerne fra én til tre. Det var i Hasslers øjne penge lige ud af lommen, og man må forstå at det heller ikke var hans højeste prioritet, at der nu skulle produceres til landbruget på den statslige virksomhed. Tschernings stærke og varme interesse for bønderne skyldtes til dels, at han var overbevist om deres betydning for samfundsøkonomien og den ringe betydning som centralstyret tillagde denne, i hans øjne forfordelte klasse.

Tscherning havde en kort lunte, og vi ved, at han på grund af de mange problemer allerede i 1803 overvejede at søge sin afsked. Han var imidlertid ikke til at undvære, for *Prins Carl* tilbyder ham en klækkelig lønforhøjelse og beder Tscherning om at modtage hans hengivenhed og agtelse.

I sin indberetning til kongen skriver Tscherning, at Hassler nok var ivrig med sin ordre, men at han som person var behæftet med tre fejl. Han var alt for hidsig, havde for meget at gøre med andre ting, og så havde han ingen som helst indsigt i fabrikken. Værre var det, i henhold til Tscherning, at Hassler var til fals for smiger og ofte lod sig overtale af folk: "... som talede flydende og indsmigrende. De have kostet Værket store Summer i Haab om store Fordele." Måske hentyder Tscherning til Hasslers vidtløftige planer om på Frederiksværk at indrette "et Woolwich" for artilleriet og en havn for en større afdeling af den danske flåde. Det blev, som så mange andre af Hasslers planer, aldrig gennemført.[4)]

Tscherning var fremskridtets mand. Han bidrog indirekte til at formulere det, som er blevet beskrevet som: "...en moderne industrikapitalistisk udvikling i Danmark."[5)] Han havde et skarpt blik for, hvordan markedet udviklede sig, og hvilke produkter der var efterspurgte. Han var berejst og havde et åbent sind over for udlændinge, og den viden de bragte med sig. Han fik ryddet op blandt de "plattenslagere", der ikke ydede, og gav til dem, der var kundskabsrige og virksomme. Antallet af arbejdere steg således i årene fra 1795 til 1802 til over 500 mand.

Det vigtigste var imidlertid ikke forholdet til administrationen i København, men at Tscherning havde kongens tillid. Det kunne imidlertid også være en hæmsko, ikke mindst fordi Frederik den Sjette benyttede den unge officer til en række krævende opgaver, der intet havde med driften af Frederiksværk at gøre. De fleste var af militær karakter og ikke helt ufarlige. I 1811 udarbejdede Tscherning, efter et hemmeligt ophold i broderlandet, et forslag til et indfald i Sverige. Samme år blev han sendt til Norge for af skaffe kongen underretninger om folkestemningen. I 1813 og 14 fik han kommandoen over et frivilligt korps på Als, og efter freden i Kiel benyttede kongen ham til at holde øje med troppebevægelser i Nordtyskland. Efter krigen vendte han tilbage til Frederiksværk i 1816, nu med rang af oberst. Det var således ikke meget Tscher-

ning så til sin familie i disse turbulente år, og han må have overladt styringen af selve fabrikken til sine betroede medarbejdere og administrationen i København.

Det var fra København, at ordren kom om, at der skulle stilles plads og vand til rådighed for en engelsk kobbervalsemester. Hassler var formidler af kontakten, og det har næppe vakt begejstring hos Tscherning. Især fordelingen af vandet var et problem. De to parter må imidlertid være nået til enighed, for den 15. december 1802 foreligger den kongelige resolution der tillader, at det omfattende maskineri kunne indføres fra England.[6] Krisen og krigen ramte også det engelsk ejede kobbervalseværk hårdt. Ordrerne udeblev, man havde en akut mangel på råvarer, og som om det ikke var nok, manglede der også tilstrækkelig med vandkraft til at drive valserne. Kun leverancerne til den kongelige mønt fortsatte.

Der ventede Tscherning en række udfordringer på Frederiksværk. Materiellet var nedslidt, og flere af værkstederne trængte til reparation, men penge var små. I det hele taget havde de mange opgaver, som Tscherning havde løst under krigen, taget hårdt på ham. Bedre blev det ikke af, at han hele tiden lå i en slags verbal krig med administrationen i København. I 1822 søgte han om orlov, angiveligt fordi han var ved totalt at miste grebet. I introduktionen til sin rejseberetning skriver han opgivende: "Ved den Svækkelse, flere anstrengende Forretninger i Deres Majestæts Tjeneste men især de senere Forandringer ved Krudt Værket i Forening med mange Ærgrelser, have frembragt i Sjæl og Legeme, nærmede mig i dette Forår med stærke Skridt mod Opløsning, og Ulyst til et Liv af den Beskaffenhed greb mig voldsomt."[7] Der er dog også enkelte gode historier. I sin beretning til kongen skrev han, at i årene efter 1823 var der alle steder bedringer. De unge klarede sig godt, mens deres fædre var drikfældige og gældsatte. Der var kommet bedre orden på værket, og ordrerne løb ind i en lind strøm. Det var da heller ikke uden stolthed, han ved flere lejligheder lånte maskiner og andet grej til prominente københavnske foretagere, blandt andet professor H. C. Ørsted, der netop i disse år var ved at opbygge en polyteknisk læreanstalt i København.

I 1820'erne, hvor han havde sin søn at støtte sig til, lå hovedvægten på støbningen af kanoner og andet gods i Gjethuset, dernæst Krudtværket og endelig den udvidede sabelfabrik. Det hele var dog afhængigt af vandkraften som ikke var tilstrækkelig og over året meget ustabil. Søetaten, eller Marinen, var den store aftager med op til 600 centner krudt om året af en samlet produktion der i gode år løb op i 1000 centner svarende til ca. 50 tons. Tscherning var meget opmærksom på dette forhold og han skriver at det er hans opgave at bringe: "...Krudt Fabrikationen til höieste Fuldkommenhed deels ved strax at optage enhver Forbedring fra Fremmede, deels ved egne Opfindelser." Han brugte derfor sine mange rejser blandt andet til Holsten og Westphalen til at studere teknologi, nedskrive oplysninger og forsøge at få fremmede til at rejse til Frederiksværk for der at udøve deres håndværk til gavn for Tscherning selv, men især for samfundets nytte.[8]

Forudsætningen for at drive Frederiksværk som en rentabel forretning er, skriver inspektøren, at: "Indkjöb af gode Materialier til Tiden og fra Steder, hvor Priserne ere billigst, og Afsætning til Fremmede paa Maader, at al fortrinlig Fabricat kan blive bekjendt og berømt." Tscherning har med andre ord både sans for den økonomiske side af fabrikationen

Den statslige embedsmand og industrihistoriker, Ole Jørgen Rawerts håndkolorerede tegning af Frederiksværk. Det er udført omkring 10 år efter Tschernings død, altså i 1840erne. I Det Kongelige Bibliotek opbevares over 1500 tegninger fra hans hånd alle udført i forbindelse med hans Danmarksrejser 1805-1849 som medlem af fabriksdirektionen.

men også et skarpt blik for at det er vigtigt at udbrede det gode budskab og at det der produceres på Frederiksværk er af højeste kvalitet.[9)]

E. P. Tscherning var livet igennem en både tro og loyal undersåt. Han sørgede godt for sine medarbejdere, især for de svageste. Hele hans liv var i henhold til ham selv bygget op på enkle grundsætninger: "Oplysning og kundskab forenet med flid fører til velstand. Drik, spil og ødselhed er laster som fører til laster, som inspektør har jeg både været min herres tro tjener og mine undergivnes forsvarer, jeg holder mig til sandheden og jeg bekymrer mig for den arbejdende klasses forhold". Det kan vel ikke formuleres mere i tidens ånd eller smukkere end af den aldrende mand.[10)] I 1830 søgte han kongen om sin afsked. Han fik en retrætepost som vicekommandant på Rosenborg, hvor han døde to år efter. Nu var tiden inde til, at sønnen skulle tage over. Det vender vi tilbage til, men først et kik på den bolig, som hele historien udspillede sig i.

Inspektørboligen på Frederiksværk

På en af Frederiksværks mest markante adresser ligger det såkaldte Palæ. Det er en smuk grundmuret ejendom i to etager plus kælder og tag, lagt med røde vingetegl. Palæet hører med god grund til blandt de få fredede bygninger i Frederiksværk. Huset er opført omkring 1800

og bygget i klassicistisk stil, der er karakteriseret ved både symmetri og regelmæssighed. Beslutningen om at lade bygningen opføre blev taget i den periode, hvor den magtfulde og intrigante Carl af Hessen ejede Frederiksværk. Eftersom det var kongemagtens ejendom, ville det være naturligt, at opgaven blev tildelt den kongelige hofbygmester, et hverv der på dette tidspunkt blev bestredet af C.F. Harsdorff. Denne var imidlertid travlt optaget af sine mange opgaver som direktør for Akademiet og kan derfor have overladt jobbet til sin kollega, *Andreas Johannes Kirkerup*. Vi ved det ikke med sikkerhed, men flere forhold peger i den retning.

I 1768 fik J.F. Classen skøde på Corselitze og Carlsfelt på Falster. Hovedbygningen blev opført i årene 1775-77 af hofarkitekt Andreas Kirkerup. (foto IFV/Marie Bach)

Kirkerup havde uddannet sig til tømrer og frekventerede efterfølgende Kunstakademiet, hvor han vandt den store guldmedalje i 1773. Allerede i 1775 blev han hoftømrermester, og endelig i 1791 blev han af kongen udnævnt til

Palæet i Frederiksværk opført omkring 1800 formentlig af hofarkitekt Andreas Kirkerup (foto IFV/Nicolai Perjesi)

hofarkitekt. Det var i den stilling han året efter blev bedt om at levere tegningerne til den gravkirke som skulle rumme generalmajor Classens afsjælede legeme. Vi ved også med sikkerhed, at Kirkerup både tegnede og stod for opførelsen af Liselund på Møn og det kinesiske lysthus i Frederiksberg have. Mere interessant for denne sammenhæng, er det imidlertid, at han samtidigt tillægges både Brede Hovedbygning, Corselitze og Næsseslottet. De tre bygninger opførtes, mens Kirkerup var knyttet til hoffet, og har alle en lighed med inspektørboligen i Frederiksværk både hvad angår stil, materialevalg og udsmykning. I de tidligste kilder, vi kender, beskrives ejendommen som inspektørbolig. Det peger i retning af, at benævnelsen "Palæ" er af en langt senere oprindelse.

På trods af at der har været foretaget en meget grundig og systematisk undersøgelse i en række offentlige arkiver, er det ikke lykkedes at finde de originale tegninger til Inspektørboligen. Nationalmuseet opbevarer en projekttegning fra ca. 1800, men den er desværre uden angivelse af ophavsmanden, eller om opstalten viser den bygning, vi kender. Ligheden er dog slående.

I en taksationsforretning beskrives ejendommen på følgende måde: Huset har to skorstene, og tre udvendige trapper i sten samt tre kældertrapper, 2 udvendige fyldningsdøre og tre glatte døre. Til kælderen er der en trappe, der fører ned til syv enkelte rum. Overraskende meddeles det, at trappen går fra kælder til loft. Overalt i ejendommen var der pudsede vægge, og skiftevis murstensgulve og brædde-gulve. I stuen var der indrettet værelser til tjenestefolkene og et spisekammer. Fra de to entréer førte en halvtrappe fra stuen til 1. sal. Den smukt indrettede første sal eller bel-etage

Mindeplade i bronze på Palæets vestgavl
(Foto IFV/Frank Allan Rasmussen)

havde fem værelser, 2 entreer, et køkken og et spisekammer. Rummene var forsynede med brædde-gulve, fodpaneler og brystpaneler som overalt var oliemalet. Loftet ovenover var inddelt i fire rum.[11] Selv om denne beskrivelse er fra 1870'erne kan vi langt hen ad vejen stole på den overordnede indretning og bygningens ydre.

Anton Frederik Tscherning blev født på Frederiksværk, og hvis vi skal tro den mindeplade i bronze der smykker Palæets vestgavl, skete den lykkelige begivenhed i denne bygning. På pladen står der: "Her fødtes A.F. Tscherning den 12. december 1796". Der kan ikke stilles spørgsmålstegn ved dateringen, men at han skulle have været født i bygningen, kan næppe være sandt, for den var ikke opført på dette tidspunkt. Vi ved imidlertid, at der på grunden lå en bindingsværksbygning i én etage, hvori der både var plads til to kontorer og bolig for en familie. Det var oprindelig opført i 1760'er-

ne og blev i 1763 betegnet "Kontoret", og i optegnelserne fra 1767 som "Betalingshuset". Måske har familien boet her, indtil huset blev nedrevet for at gøre plads til Palæet.[12] De foreløbige bygningsarkæologiske undersøgelser tyder på, at det anvendte tømmer i Palæet er genbrug, og et kvalificeret gæt er, at det stammer fra det omtalte "Betalingshus".

Hvis vi skal tro på Nationalmuseet og dets undersøgelser af huset, så strakte byggeperioden sig over perioden 1794-1804. Det vil med andre ord sige, at det tog ca. 10 år at opføre huset. Det er for en ejendom af denne størrelse en meget lang byggetid. Det kan der være flere årsager til. Det var en yderst turbulent periode i Danmarks historie med optakt til konfrontationen med den mægtige søfartsnation England. Slaget på Reden fandt sted den 2. april 1801 og Københavns bombardement i 1807. Det kan således ikke udelukkes, at disse begivenheder kan have lagt en bremse på import af tømmer og andre bygningsartikler. Hertil skal lægges, at den danske statsadministration havde andre og vigtigere ting at se til, og at pengestrømmene nærmest var gået i stå. Der er imidlertid ikke tvivl om at der eksisterer et byggeregnskab, men hvor er det endnu ikke lykkedes at fastslå.[13] Hvis vi holder fast i udgangspunktet, var den unge Tscherning 9 år gammel, da familien flyttede ind i Inspektørboligen. Det må have været noget af en omvæltning for hele familien at flytte fra de beskedne forhold til den nyindrettede bolig.

Den unge Tscherning (1795-1874)

Den unge Anton Frederik var, da familien samledes i de nye rammer, allerede kendt med fabrikken, dens store støberi og de mange små værksteder. Han var som tidligere nævnt familiens eneste søn, og han fulgte trofast sin far rundt på Frederiksværk i forbindelse med dennes inspektioner. Drengen blev efterhånden interesseret i både mekanik og fabriksvirksomhed. Derfor fik han lov til selv at arbejde et par timer dagligt ved forskellige maskiner. Han fik i denne forbindelse et indblik i, hvad det ville sige at være arbejdsmand og håndværker. Opvæksten blandt fabrikkens arbejdere gav drengen en stærk social bevidsthed, og det kan ikke udelukkes, at den tidlige påvirkning var med til at forme et voksenliv i opposition til det bestående og til fastlåste fordomme om, hvordan samfundet skulle indrettes.[14]

Hans far havde selv stærke meninger om, hvordan fabrikken skulle styres. Han var ikke bange for nogen og havde en sjælden set kombination af autoritet og respekt for den arbejdende klasse. Men den gamle Tscherning var først og fremmest rundet af sin militære baggrund og havde svært ved helt at slippe taget. I 1801 oprettede han et frivilligt korps, der skulle forsvare det militære industrielle kompleks i tilfælde af et angreb, og han var med til at forsyne København med både krudt og kugler forud for den engelske belejring i 1807. Det kom da også til et sammenstød med de engelske tropper, der var blevet landsat i Vedbæk og Tschernings frivillige korps. Især kampene mod den engelske overmagt og det forfærdelige bombardement af København må have gjort et uudsletteligt indtryk på drengen. Han har sikkert måttet lægge øre til mangt og meget om den vanskelige situation, værket og Danmark var kommet i. De engelske angreb og begivenhederne i 1807 gav stødet til, at han valgte en militær løbebane. Kun 14 år gammel forlod han de trygge rammer og rejste til hovedstaden, hvor han i 1809 blev kadet og 4 år efter sekondløjtnant ved artilleriet.

Det var som at komme fra asken og direkte i ilden. I 1807 havde Danmark erklæret englænderne krig, og der var brug for alt disponibelt mandskab. I 1813 fulgte han kongen til Fyn og året efter general Kardorff til Tyskland; men begge felttog var ublodige. Et efterfølgende forsøg på at komme i norsk eller fransk tjeneste strandede, og da han i 1816 drog til Frankrig med et dansk korps, herskede der fred over den ganske civiliserede verden. Det såkaldte 3. auxiliærkorps vandt ingen laurbær! Tscherning havde dog stort udbytte af sit ophold. Han brugte tiden på at studere artilleri og naturlære i Paris og Metz, og efter sin hjemkomst 1818 udarbejdede han en række forslag til artillerimateriellets forbedring.

Det lå i kortene, at han skulle overtage sin faders stilling som inspektør på Frederiksværk. Om det blev hans skæbne, skal vi høre mere om i det kommende nummer af *Prøven*.

Indtil da ønsker forfatteren læserne en dejlig sommer.

Frank Allan Rasmussen

Noter til artikel 1 om Tscherning

1) T. A. Topsøe-Jensen og Emil Marquard, Officerer i Den Dansk-Norske Søetat 1660-1814, København 1935, bd. 2, side 148ff. Lützow var i 1797 sat under tiltale ved generalkrigsretten for svig og måtte tilbringe 3 måneder i Nyholms arrest.

2) E.P. Tscherning, Frederiksværks beskrivelse 1829, her citeret fra den upublicerede rapport, der findes i Industrimuseets arkiv (fotokopi). Original i Rigsarkivet.

3) Navnet Hassler staves i litteraturen på to måder, således finder man både formen Hasler samt Hassler.

4) Woolwich var den engelske flådes hovedbase nær London med et kæmpe arsenal og en stor produktion af destruktionsteknologi.

5) Dan Ch. Christensen, Det moderne projekt, teknik og kultur i Danmark-Norge 1750-1850, København 1996, side 680. John Wilson rejste efter nogle år til Norge, hvor han blev ansat ved Kongsberg jernværk.

6) Rigsarkivet, Søetatens Arkiv, forhandlingsprotokoller nr. 45-49 mf. samt Fabrik&Bolig, 2006, Frank Allan Rasmussen mf, Kobbervalseværket i Frederiksværk 1802-1907, En kildebaseret og industriarkæologisk undersøgelse, side 69ff.

7) E. P. Tschernings rejserapport 1823, Manuskript i Rigsarkivet.

8) Ibid (samme)

9) Ibid

10) E.P. Tscherning, Frederiksværks beskrivelse 1829.

11) Taksationsforretning 1871, her gengivet fra Historiske huse i Frederiksværk, Frederiksværksegnens Museum og Nationalmuseet 1986, side 151f.

12) Historiske huse i Frederiksværk, side 150ff.

13) Et kvalificeret gæt kunne være i Carl af Hessens personlige arkiv eller blandt de statslige kollegier, der varetog administrationen af Frederiksværk. Der foreligger her en interessant opgave både historisk og arkitekturhistorisk.

14) Tormod Jørgensen, Anton Frederik Tscherning, København 1938.

En såret kriger

... en veteran fra 1864 beretter

Fra bladet *Arsenalet* har vi fået lov at låne denne beretning, der trækker tråde tilbage **til 1864 ...** *Ove Jensen* fortæller

Vi var ude på en Øvelse, et eller andet Sted på Sjælland. Efter en hel Del Strabadser gik vi i Bivuak ved en stor Gård. Jeg havde følt mig dårligt tilpas hele Dagen, og til Aften blev det helt galt.

Efter Aftrædning til et Par Timers Hvil, bad jeg min Sidemand om at tage sig af min Hest, og gik derefter ind på Gården, fandt en tom Kalvebås med Halm, hvori jeg borede mig ned.

Et Stykke Tid efter blev jeg vækket af et Par Overordnede, hvoraf den ene var Dyrlæge. Dyrlæge havde vi altid med, for Hestene skulle jo være i Orden. Da de fik at vide, hvorfor jeg lå der, tog Dyrlægen Temperaturen på mig. Den må åbenbart have været nogle Streger for høj, for han sagde: „Han må afsted, jeg tør ikke risikere at lade ham ligge der".

Ove Jensen

Der kom en gammel Taxa og hentede mig. Jeg regnede med, at den kørte til Kasernen, hvor vi havde Lazaret med Sygepasser, men sådan skulle det ikke være. Det blev Ringsted Sygehus, hvor jeg denne sene Aften af en Sygeplejerske blev henvist til en lille Sygestue, hvor der var to Senge. I den ene lå en gammel Mand.

Jeg gik i Seng og tænkte, dette her bliver nok en trist Affære, men det skulle blive helt anderledes. Den gamle lå og stirrede på mig og kom med en Del Spørgsmål, blandt andet om det var en såret Kriger. Jeg må indrømme, at jeg blev lidt irriteret over alle de Spørgsmål. Jeg følte mig træt og ville geme have Ro, men han blev ved.

Til sidst spurgte han: „Hvad er din Våbenart?" Artillerist, Trænkonstabel," var svaret. Han rejste sig op i Sengen, lænede sig frem, og rakte Hånden over mod mig: „Så er vi Våbenbrødre, må jeg hilse på dig." Og så trykkede to Trænkonstabler hinanden i Hånden, den ene på 20 År, den anden på over 90, Nu var det mig, der spurgte, og ham der svarede. Det viste sig at være en Veteran fra 1864, der lå ved siden af.

Han havde været det hele igennem, lige fra Dannevirke til Dybbøl. Fortælle kunne han,

det hele tonede sig frem for én, - en sælsom Fornemmelse - det lille, triste Sygeværelse fyldtes med Ånden fra 1864.

Ved Dannevirke havde de stået Vagt i bidende Kulde. De tændte Bål til at varme sig ved, når de havde et lille Hvil, men Hvil havde de ikke meget af, de skulle være i allerhøjeste Alarm-

De danske soldater varmer sig ved bål om aftenen 5. februar før opbruddet nordpå. De er søgt op på en af gravhøjene, fordi terrænet er en isnende sylte af snesjap og vand.

beredskab. Fjenden var ikke langt væk, de kunne se hans Bål. Rømningen af Dannevirke skete en tidlig, kold Februarmorgen. Fjenden måtte ikke få mistanke om det, så det foregik meget stille. Og så stred de sig frem i Modvind, Kulde, og Snestorm. Fodfolket slæbte sig frem, nogle faldt og blev liggende. Der kom Islag, et Par Heste faldt og brækkede Benene.

Pludselig spørger han mig: „Har du hørt en Hest skrige, det var frygteligt, vi måtte skyde dem". Den gamle Trænkonstabel holdt inde et Øjeblik, jeg kunne se, Minderne gjorde et dybt Indtryk på ham. Fjenden halede ind på dem, og ved Sankelmark blev en Bataljon sat til at bremse dem. Han havde et Par Kammerater med, han så dem aldrig mere.

De vidste ikke, hvor de skulle hen. Uden Hvil stred de bare videre i Modvind, Kulde og Sne, under kommandoråb: Fremad - fremad", og omsider, aldeles udmattede, nåede de frem til Dybbøl. Altimedens han fortalte, sad han op i Sengen, stirrede ud i Rummet og fægtede med Armene. Jeg lå ganske stille og lyttede, jeg havde ikke nødig at spørge mere, bare suge til sig. Det var et Stykke Danmarkshistorie, der her blev rullet frem, og en Oplevelse af så sjælden en Karat, at den er blevet bevaret dybt i min Erindring.

Han sad på Sengekanten og var holdt op med at fortælle. Vi var blevet enige om, at Tiden var inde til, at vi skulle sove. Idet han svinger Benene op i Sengen, ser jeg en hvid Stribe på hans ene Lår. Jeg kunne nok se, det var et stort Ar, men spurgte alligevel, hvad det var. „Nå, det der, det er en Prøjserbajonet fra Dybbøl," svarede han og mumlede, idet han lagde sig ned: „Men det skulle han aldrig have gjort, den arme Djævel.

Jeg følte mig efterhånden godt tilpas, min Sygdom var vist overstået. Nu lå jeg og glæde-

de mig til Morgendagen, hvor han havde lovet mig at fortælle om Stormen på Dybbøl.

Det blev Morgen, og Temperaturen skulle tages. Jeg var lidt nervøs, den skulle gerne være et Par Streger over det normale. Men det viste sig desværre, at det var den ikke. Efter at have gjort Morgentoilette og fået Morgenmad, var der Stuegang.

Overlægen og hele hans Stab tonede frem, jeg lå ret i Sengen. Så kom Spørgsmålet: „Hvad fejler den Mand?" Det var der ingen i Selskabet, der kunne svare på, de havde jo heller ikke set mig før. Derefter henvendte Overlægen sig direkte til mig, med ret bøs Stemme: „Hvem har indlagt Dem?"

Så sagde jeg, som sandt var: „Det har en Dyrlæge." Jeg kan endnu se hans Ansigt, det var ikke spor morsomt. Han stirrede på mig, jeg formoder, han regnede med, at jeg var indlagt på en forkert Afdeling. Efter af have fået konstateret min Temperatur, nærmest råbte han: „Ud i Krigen med ham igen". Det var næsten ikke til at bære.

Farvel, gamle Våbenbroder. Jeg var klar over, det var sidste Udkald for at få serveret Historie på den Måde. Bare en Aften til, og Dybbøl Historien havde været hjemme. Han havde dog fået fortalt mig, at Livet bag de sønderskudte Skanser var et Helvede.

Men hvad skete der med Prøjseren med Bajonetten? Man kan tænke sig til det, efter hans noget medlidende „Det skulle han aldrig have gjort, den arme Djævel. Jeg er stolt over den Dag i Dag at have trykket den gamle Kriger i Hånden, men jeg har aldrig tilgivet den Overlæge.

Ove Jensen

Halsnæs Kunstmuseum

Endnu et lokalt initiativ

"*Den som ikke slæber historien med sig som ballast har ingen fortid og ingen fremtid*" – frit efter Johannes V. Jensen. Halsnæs har gennem flere generationer tiltrukket kunstnere – som det stadig gør. Der har været rigtig mange, der har ladet sig inspirere af vores natur. Og der er rigtig mange moderne kunstnere bosiddende her i området.

Derfor er det vigtigt, at *vi får vores eget kunstmuseum*. Dels for at fortælle om såvel den forhenværende malestil samt den topografiske udvikling, set gennem de gamle kunstneres billeder. De mere moderne udtrykker sig noget anderledes, men også deres historie skal fortælles. Et kunstmuseum vil være med til at højne Halsnæsområdet på flere måder. Her skal være skiftende udstillinger, så der altid er noget at komme efter – såvel for de fastboende som for turisterne. Kultur kan generere økonomi til et samfund, det behøver ikke at koste alverden, men det koster at komme i gang. Et medlemskab af Halsnæs Kunstmuseum koster kun 200 kr. om året. Man får løbende tilsendt små historier om forskellige kunstneres virke samt inviteres til forskellige udstillinger.

Send en mail til *Leif Nielsen*: Leifart@mail.dk

C F Kølles maleri af udsigten fra Krudttårnsbakken er i privateje, men testamenteret til Halsnæs kunstmuseum.

Foreningens arrangementer

Mandag den 23. juni kl. 20:00
Sankt Hans bål
Ved Præstekorset, Vinderød

I samarbejde med Vinderød bys Grundejerforening afholder historieforeningen en hyggelig Sankt Hans aften. Efter mange år har folkedanserne trukket sig ud af denne årlige begivenhed, men nu er en ny deltager altså på banen.
Medbring tæppe og kaffe eller noget andet fugtigt. Nyd den flotte udsigt over Arresø. Inden bålet tændes, taler udvalgsformand *Annette Westh*.
Kommer man i bil, kan man parkere på Arresødalvej ved Tranemoserne.

Onsdag den 13. august kl. 19:00 (bemærk!)
Krudtområdet historisk og i fremtiden
Byvandring ved Frank Allan Rasmussen

I 2007 blev Frederiksværk udnævnte til et Nationalt Industriminde, Halsnæs var i årene 2008-10 kulturarvskommune og sidst er byen blevet udnævnt til en National Seværdighed. På ganske få år er Frederiksværk kommet i fondenes og offentlighedens søgelys, sidst med det store Realdania finansierede projekt: Stålsatte BYrum. Efter den spændende arkitektkonkurrence er det på tide at gøre status. Hvad er der sket og hvad vil der ske?

Museumsleder *Frank Allan Rasmussen*, der har fulgt forløbet fra dets spæde start, vil føre os rundt i Frederiksværk, hvor vi skal se på hvad arkitekterne har arbejdet med. Hvor er Frederiksværk på vej hen, hvad vil blive realiseret, hvorfor og hvordan. Det er byrum, forbindelser mellem sø og fjord, kanaler, bygninger og pladser. Det er beretningen om, hvordan idéen om at bruge Frederiksværks spændende industrihistorie som løftestang for vækst og udvikling, blev født og om hvordan den vil blive ført ud i livet. Mødestedet er foran Krudtværksmuseet, Krudtværksalleen nr. 1 i Frederiksværk. *Og altså kl. 19:00*

Onsdag den 17. september kl. 19:30 i Sognegården, Fr.værk

Krudt, kugler og krise

Foredrag v/ museumsleder Frank Allan Rasmussen

Frederiks Wærk efter tabet af Norge

Året 1814 udgør et skelsættende årstal i vores fælles Danmarkshistorie, men hvad betød det for vores egen by, Frederiksværk? Efter Slaget på Reden 1801, Københavns bombardement i 1807 og statsbankerotten i 1813 mistede Danmark Norge. Den stolte nation blev reduceret til "Et lidet, fattigt land".

Men hvad kom det til at betyde for det militærindustrielle kompleks på Frederiks Wærk, og hvilke konsekvenser havde det lokalt, mentalt, socialt og økonomisk? Opretholdt man kontakterne til kobber- og jernminerne i Norge, eller mistede man adgangen til de billige ressourcer? Det er nogle af de spørgsmål, museumsleder Frank Allan Rasmussen vil kaste lys over i sit foredrag, der vil være baseret på nye studier og vil være garneret med en række billeder fra 1800-tallets fabriks- og industriby og kobberværket i Røros.

Onsdag den 15. oktober kl. 19:30 i Sognegården, Fr.værk

Sønner af de slagne

Foredrag v/ lektor Rasmus Glenthøj

Danskhed og demokrati 1814-1864

1864 er et år, der står mejslet ind i den danske selvforståelse. Tusinder faldt, drømmen om et Danmark til Ejderen brast, og Danmark blev (næsten) en nationalstat. Men hvad førte til denne ulykkelige krig, der kostede staten 40% af sit territorium og som efterlod 200.000 dansksindede syd for grænsen? Svaret har næsten altid været de nationalliberales håbløse politik og danskernes overmod i kølvandet på Treårskrigen. Virkeligheden var imidlertid mere kompliceret. Den bagvedliggende historie handlede om, hvordan den danske stat skulle se ud, og i hvilket omfang den skulle være selvstændig. Forelæsningen fortæller en historie om nationalisme, liberalisme og skandinavisme i en tidsalder, hvor det danske demokrati var ungt og enevælden stadig spøgte i kulissen.

Museer og arkiver

Industrimuseet Frederiks Værk
Åbningstid kontor: tirsdag-fredag kl. 10-14
www.indmus.dk
Torvet 18-20, 3300 Frederiksværk
tlf. 47 72 06 05

Knud Rasmussens Hus
Knud Rasmussens vej 9
3390 Hundested
Tlf. 47 72 06 05

Frederiksværk Brandværnsmuseum
Genåbnes, dato ukendt

Hundested Lokalhistoriske Arkiv
Åbningstid: Mandag kl. 10-12 og torsdag
kl. 16.30 -17.30
Nørregade 61 i Hundested (Biblioteket)

Krudtværket
Kl. 11-16, mandag lukket.
Lige over for Nordtorvet i Frederiksværk

Arsenalet og Projektilmagasinet
Er lukket indtil videre

Sponsorer

Bog og Idé - Frederiksværk
Nordcentret, 3300 Frederiksværk
tlf. 47 52 40 01

Danske Bank
Nørregade 6, 3300 Frederiksværk
tlf. 47 76 70 00

Det Classenske Fideicommis
Tromnæs Alleen 2F, 4800 Nykøbing F.
tlf. 54 44 70 29

Entreprenør Poul Erik Andreasen
Møllevangsvej 103, 3300 Frederiksværk
tlf. 47 74 78 09

Glarmesteren i Frederiksværk
Syrevej 17, 3300 Frederiksværk
Tlf. 47 72 42 48

Industrimuseet Frederiks Værk
Jernbanegade 4, 3300 Frederiksværk

Kim Dencker Johansen Holding Aps
Hanehovedvej 187, 3300 Frederiksværk
tlf. 47 72 25 83

KTS-Entreprise
Industrivej 3, 3300 Frederiksværk
tlf. 47 77 25 77

Nordea Bank - Frederiksværk
Torvet 37, 3300 Frederiksværk
tlf. 47 72 24 11

Thomsens Cykler
Vinderød Skov 3-5, 3300 Frederiksværk
47 72 23 23

Tømrermester Egon Bech A/S
Krudtværksalleen 21 B
3300 Frederiksværk
Tlf. 47 72 20 60

Vejby – Tibirke Selskabet
v/ Christian Friis
Postbox 21, 3220 Tisvildeleje

Winther A/S, Snedker- og Tømrermestre
Jernbanegade 5 , 3300 Frederiksværk
tlf. 47 72 02 02, 20 21 02 02